

Předmět: Sociální geografie a regionální rozvoj

Jakub Trojan

ADAPT UTB: **A**daptabilní, **D**igitální, **A**gilní, **P**rogresivní, **T**ransformace UTB ve Zlíně
reg. č. NPO_UTB_MSMT-16585/2022
Studijní program: Management udržitelného rozvoje

Cíl předmětu

Cílem předmětu je seznámit posluchače s vybranými tématy sociální geografie s průmětem do veřejného (regionálního) rozvoje. Předmět se tak orientuje na témata spojená se sociálním a ekonomickým pilířem udržitelného rozvoje za současné akcentace environmentálních podmínek, v němž se děje a jevy odehrávají. Součástí předmětu je kromě představení diskurzu teorií regionálního rozvoje také diskuse s aktéry veřejného rozvoje.

Tématické členění

- Úvod do sociální geografie – základní východiska, principy, tematické ukotvení
- Ekonomická geografie I – zemědělství
- Ekonomická geografie II – průmysl
- Ekonomická geografie III – služby, kvartér a kvintér
- Cestovní ruch – obecná a regionální geografie turismu
- Geografie obyvatelstva a sídel
- Urbanismus a územní plánování
- Teorie regionálního rozvoje – metodologická východiska
- Teorie regionálního rozvoje – ekonomické teorie veřejného rozvoje
- Teorie regionálního rozvoje – aplikace teorií reg. rozvoje v sociální geografii a regionální politice
- Geografie veřejné správy
- Regionalistika a teritoriální studia

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Úvod do sociální geografie

Sociální geografie

- Sociální vs. Socioekonomická geografie vs. Humánní geografie
- Studium aktivit lidské společnosti v územním průmětu a studiu vzájemné interakce společnosti s přírodním prostředím
  - Důraz na zkoumání příčin a důsledků rozmístění lidských aktivit na zemském povrchu

Problémové okruhy

- Antropologické problémy, které se především týkají člověka samotného (např. populační vývoj)
- Sociální problémy, které se zaměřují především na interakci člověka a společnosti (např. osídlení, rozmístění volebních obvodů)
- Ekonomické problémy (např. lokalizační problémy průmyslu, zemědělství, služeb, cestovního ruchu atp.)
- Komunikační problémy (např. dopravní obslužnost)
- Komplexní problémy, které studují determinaci člověka prostředím a naopak (např. problémy udržitelného rozvoje, ochrany životního prostředí, konflikt Severu a Jihu, globalizace...)

Disciplíny

- Historická geografie
- Ekonomická geografie
- Geografie cestovního ruchu
- Geografie obyvatelstva a sídel
- Politická geografie, geografie rozvoje
- Globalistika
- Geonika
- Teritoriální studia
- Správní geografie
- Regionální a územní (prostorový) rozvoj
- ...

Filosofické přístupy - výběr

- Behaviorální geografie
- Kritická geografie
- Feministická geografie
- Marxistická geografie
- Poststrukturalistická geografie
- Psychoanalytická geografie
- Postmoderní geografie

Metody výzkumu

- Velká rozmanitost
- Kombinace kvantitativních a kvalitativních metod
- Příklady
  - Pozorování – předpokládá přípravu a zjištění si základních informací o subjektu zkoumání
  - Rozhovor – vyžaduje přípravu tazatele. Výhodou je možnost dovysvětlit otázku v případě nepochopení ze strany respondenta
  - Dotazníkové šetření – kladem je možnost zeptat se hodně lidí na mnoho věcí, negativem je nízká návratnost
  - Statistická metoda – Zahrnuje statistické operace a výsledky; porovnává období a oblasti
  - Srovnávací metoda – Porovnává srovnatelné ukazatele (HDP na obyvatele/rok, HDI apod.)
  - Historická metoda – zkoumá, kde se co nacházelo
  - Morfologické analýza – zkoumá členění geografických objektů v prostoru (např. poloha sídel)
  - Interpretace leteckých snímků
  - Modelování – na základě originálu se vytvoří model, na němž se následně zkoumají vlastnosti originálu
  - Terénní výzkum – vyžaduje výzkumníka spojeného s krajinou
  - Případová studie

Ekonomická geografie – zemědělství

Geografie zemědělství

- Primér
- Nejstarší obor ekonomické geografie
  - Von Thünenův model lokalizace zemědělských aktivit
- Zemědělská produkce zahrnuje pěstování rostlin, chov zvířat a rybolov
- V ekonomické geografii se zkoumají vztahy mezi zemědělstvím a geografickým prostředím, jako jsou klima, půda, topografie, vodní zdroje a další faktory
- Geografie zemědělství zkoumá také vztah zemědělství k socioekonomickým faktorům, jako je populace, trh a politika

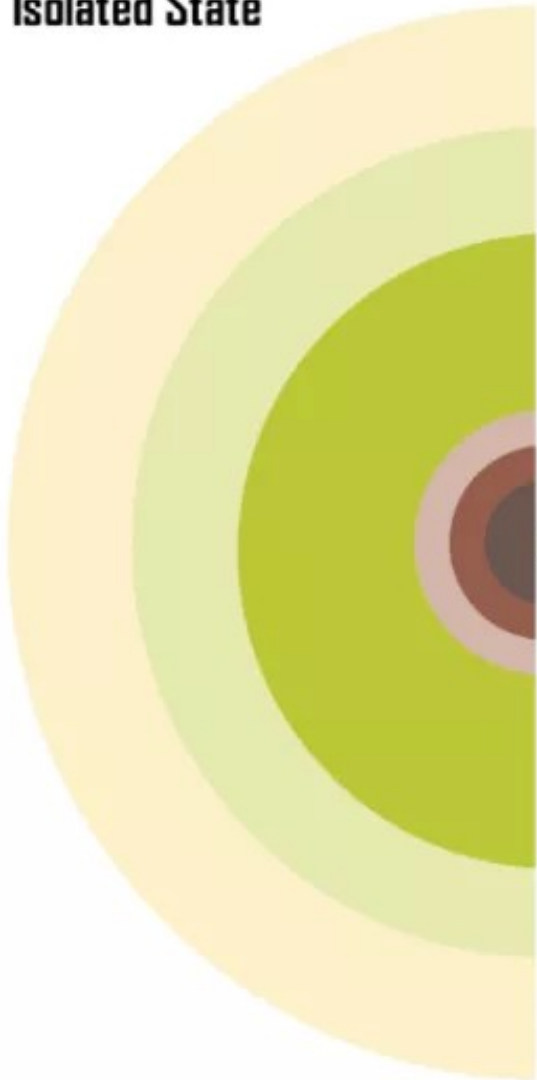
Vývoj

- Začátky zemědělství jsou spojeny s obdobím neolitu (cca 10 000 let př. n. l.), kdy lidé začali domestikovat rostliny a zvířata a začali se usazovat a vytvářet první zemědělské osady.
- V dávných civilizacích, jako jsou Egypt, Mezopotámie a Čína, zemědělství hrálo klíčovou roli a umožnilo vznik a rozvoj těchto civilizací.
- V 18. a 19. století dochází k agrární revoluci, během které se zemědělství stává modernějším a efektivnějším díky vynálezům jako jsou železné pluhy, parní stroje a hnojiva.
- V 20. století dochází k dalšímu vývoji zemědělství, zejména v oblasti genetického inženýrství a pesticidů, což umožňuje zvýšit výnosy a produkci potravin.
- V posledních desetiletích dochází k rostoucímu zájmu o udržitelné zemědělství, které se snaží minimalizovat negativní vlivy zemědělství na životní prostředí a zvýšit kvalitu potravin.
- Dnes je zemědělství stále důležitým průmyslovým odvětvím, které zajišťuje potravinovou bezpečnost a poskytuje pracovní příležitosti v mnoha zemích světa.

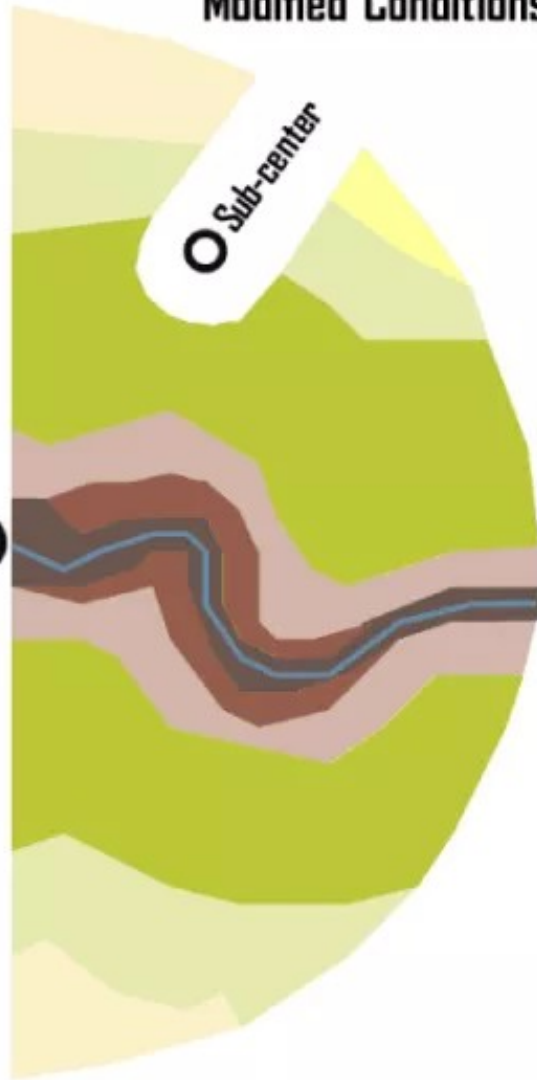
Lokalizační teorie

- J. H. von Thünen – model lokalizace zemědělských aktivit
- Rozmístění zemědělských aktivit v prostoru
- První vědecky zformulovaný model(?), v praxi ale nereálný
  - Zemědělské aktivity a jejich zázemí je izolované (směřuje pouze k jednomu centru či trhu) a současně trh není zásobován z žádného jiného území
  - Zemědělci se snaží o maximalizaci zisku
  - Produkty jsou přepravovány nezpracované
  - Náklady na dopravu jsou závislé pouze na vzdálenosti
  - Přírodní podmínky (pro zemědělství hlavně úrodnost půdy) jsou všude stejné
- Model:
  - 1 centrum (= zemědělský trh)
  - Omezený dosah odbytu
  - Závislost na vzdálenosti měřené v přepravních nákladech
  - Koncentrace specifických aktivit v zónách od centra
  - Zóny specializovány na vybraný druh produkce (přepravní náklady, hmotnost, trvanlivost)

Isolated State

Modified Conditions

- Central city
- Navigable river
- Market gardening and milk production
- Firewood and lumber production
- Crop farming without fallow
- Crop farming, fallow and pasture
- Three-field system
- Livestock farming

Zemědělská výroba

- Rostlinná výroba
  - Zahrnuje produkci rostlinných plodin, jako jsou obiloviny, ovoce, zelenina, luštěniny, olejové rostliny a cukrová řepa
  - Rostlinná výroba se dále dělí na specializace, např. orná půda, zahradnictví, ovocnářství atd.
- Chov zvířat
  - Zahrnuje produkci živočišných produktů, jako jsou maso, mléko, vejce, med a vlna
  - Chov zvířat se dále dělí na specializace, např. skotnictví, drůbežnictví, včelařství atd.
- Lesnictví
  - Zahrnuje produkci dřeva, celulózy, papíru a dalších lesních produktů.
- Rybolov a akvakultura
  - Zahrnuje produkci ryb, mořských plodů a dalších produktů z vodních zdrojů, jako jsou řeky, jezera a moře
- Tyto části se vzájemně propojují a kombinují, například zemědělská firma může kombinovat rostlinnou a živočišnou výrobu, nebo zemědělec může kombinovat zemědělství a lesnictví

Land use – využití půdy

- Zemědělská půda - zahrnuje půdu, která se používá pro zemědělskou výrobu, jako jsou orná půda, pastviny a zahrady.
- Lesní půda - zahrnuje půdu, na které jsou lesy nebo jiné formy vegetace, které jsou využívány k produkci dřeva, celulózy, papíru a dalších lesních produktů.
- Městská a zastavěná půda - zahrnuje půdu, na které jsou budovy, silnice, parkoviště a další infrastruktura.
- Průmyslová půda - zahrnuje půdu, která se využívá pro průmyslové účely, jako jsou továrny, sklady a průmyslové parky.
- Rekreační půda - zahrnuje půdu, která je určena pro rekreaci, jako jsou parky, golfové hřiště a další turistické atrakce.
- Vodní plochy - zahrnuje půdu, která se nachází pod hladinou vod, jako jsou řeky, jezera a moře.

Ekonomická geografie – průmysl

Geografie průmyslu

- Zabývá studiem umístění, distribuce a výrobních procesů průmyslových podniků v geografickém prostoru
- Zahrnuje analýzu ekonomických, sociálních, environmentálních a kulturních faktorů, které ovlivňují výrobu a distribuci zboží

Geografie průmyslu

- Umístění průmyslových podniků
  - Geografie průmyslu zkoumá, proč jsou určité průmyslové podniky umístěny v určitých oblastech, jaké jsou faktory, které ovlivňují umístění průmyslových podniků a jaké jsou důsledky této geografické koncentrace
- Distribuce průmyslových výrobků
  - Geografie průmyslu zkoumá, jak jsou průmyslové výrobky distribuovány na různých úrovních - od místních trhů až po globální obchod - a jaký vliv má tato distribuce na ekonomiku a společnost
- Ekonomické faktory průmyslu
  - Geografie průmyslu zkoumá, jaký vliv mají ekonomické faktory, jako jsou náklady na výrobu, dostupnost pracovní síly a kapitálu, daňové a finanční podmínky, na průmyslovou výrobu a jaké jsou důsledky těchto faktorů na umístění a výrobu průmyslových podniků

Geografie průmyslu

- Sociální a kulturní faktory průmyslu
  - Geografie průmyslu zkoumá, jaký vliv mají sociální a kulturní faktory, jako jsou tradice a zvyky, na průmyslovou výrobu a jaké jsou důsledky těchto faktorů na umístění a výrobu průmyslových podniků.
- Environmentální faktory průmyslu
  - Geografie průmyslu zkoumá, jaký vliv má průmyslová výroba na životní prostředí a jaká opatření jsou potřebná k minimalizaci negativních dopadů průmyslových podniků na přírodu a společnost.

Průmysl

- Sekundér
  - stavebnictví a průmysl
- Samotný průmysl potom dělíme na
  - těžbu nerostných surovin
  - výrobu a rozvod energií (elektřiny, vody, tepla a klimatizovaného vzduchu)
  - zpracovatelský průmysl
    - průmysl potravinářský
    - textilní, oděvní a kožedělný
    - dřevozpracující
    - papírenský a polygrafický
    - chemický
    - sklářský a stavebních hmot
    - hutnický a kovo zpracující
    - strojírenský
    - elektrotechnický
    - ostatní zpracovatelský

Klasifikace průmyslových odvětví

- Do roku 1993 JKOHN neboli jednotná klasifikace odvětví národního hospodářství
- Mezi lety 1994 až 2007 OKEČ, tedy Odvětvová klasifikace ekonomických činností, která byla zavedena, aby lépe vyhovovala českým firmám
- Od roku 2008 mezinárodní CZ-NACE neboli Klasifikace ekonomických činností

Vývoj v ČR

- Před rokem 1989
- Po roce 1989
  - Kupónová privatizace
  - „Tunelování“
  - Transformace průmysl
  - Moderní průmysl a průmysl 4.0
    - Automatizace, robotizace, inovace...)

Průmysl ve světě

- Jádrové oblasti severní Ameriky
- Jádrové oblasti v západní Evropě
- Jádrové oblasti východní Asie

Severovýchodní pobřeží USA

- Tato oblast, která zahrnuje města jako New York, Boston, Philadelphia a Washington, D.C., je největší a nejrozvinutější průmyslovou oblastí na světě
- Tato oblast produkuje širokou škálu průmyslových výrobků, včetně oceli, chemikálií, elektroniky a automobilů.

Japonsko

- Japonsko je jednou z největších průmyslových ekonomik na světě a produkuje širokou škálu průmyslových výrobků, včetně automobilů, elektroniky, strojů a oceli
- Největší průmyslová centra se nacházejí v oblasti Tokio, Nagoya a Osaky.

Západní Evropa

- Tato oblast zahrnuje země jako Německo, Francii, Itálii a Spojené království
- Západní Evropa je významná výrobní a exportní oblast, která produkuje širokou škálu průmyslových výrobků, včetně automobilů, strojů, chemikálií a farmaceutik

Čína

- Čína je největším výrobcem průmyslových výrobků na světě a v posledních desetiletích se stala důležitou průmyslovou ekonomikou
- Největší průmyslová centra se nacházejí v oblasti Pekingu, Šanghaje a Hongkongu

Rusko

- Rusko má rozsáhlý průmyslový sektor, který zahrnuje těžký průmysl, jako je ocelářství a těžba uhlí, ale také výrobu automobilů, elektroniky a chemikálií
- Největší průmyslová centra se nacházejí v Moskvě, Petrohradu a Jekatěrinburgu
- Vliv válečného konfliktu(!)

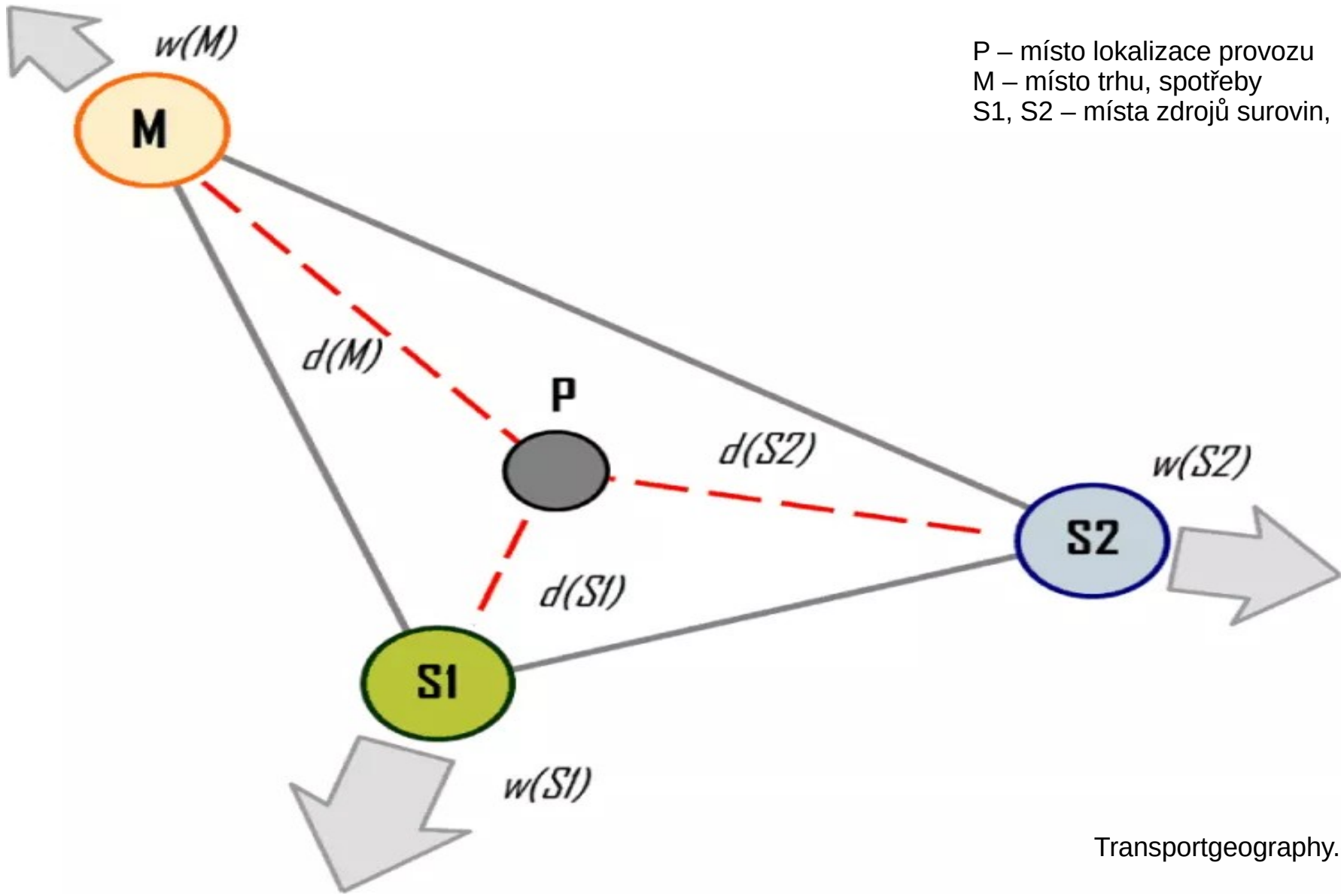
Průmyslové lokalizační teorie

- A. Weber
- Vysvětlení nerovnoměrného rozložení průmyslových aktivit
- Pojmy – lokalizační faktor, ubikvitní a lokalizované suroviny, materiální index (= množství vstupních surovin připadajících na 1 tunu výrobku)
- Předpoklady
  - Dokonalá konkurence
  - Zdroje surovin jsou rozmístěny nerovnoměrně
  - Daný je i trh a ten se redukuje na jediný bod
  - Zdroje pracovních sil jsou rozmístěny nerovnoměrně, jsou nepohyblivé a v daném místě jsou k dispozici v neomezeném množství, a to za mzdu jejíž výše je různá a je daná
  - Ceny na trhu jsou dané a veškerá výroba se prodá
  - Neuvazují se opatření státu, klima, inovační aktivity

Průmyslové lokalizační teorie

- Zisk dosahován minimalizací výrobních nákladů
- Faktory ovlivňující lokalizaci průmyslových aktivit
  - Dopravní náklady (klíčová je jejich minimalizace - stěžejní)
  - Pracovní síla
  - Aglomerační efekty

P – místo lokalizace provozu
M – místo trhu, spotřeby
S1, S2 – místa zdrojů surovin,

Ekonomická geografie – služby, kvartér a kvintér

Služby

- Služby jsou hospodářská činnost, při níž poskytují jednotlivci nebo firmy služby ostatním lidem nebo firmám
- Kvartér se týká vyspělého sektoru služeb, jako jsou služby v oblasti informačních technologií, financí, vzdělávání a zdravotnictví
  - Kvartér se často označuje jako "znalostní ekonomika", protože tato oblast se spoléhá na vysokou úroveň specializace a intelektuální kapitál
- Kvintér je speciální kategorií služeb, která zahrnuje kreativní a kulturní průmysly, jako jsou umělecké a zábavní odvětví, reklama a móda
  - Kvintér je často označován jako "kreativní ekonomika", protože tyto oblasti se spoléhají na inovaci a kreativitu

Geografie služeb

- Služby jsou důležitou součástí moderní ekonomiky a v některých zemích tvoří až 80% HDP
- Geografie služeb se proto soustředí na různé druhy služeb, které se liší podle své povahy a vlivu na ekonomiku a společnost. Tyto druhy služeb zahrnují například:
  - Finanční služby: bankovníctví, pojištění, investice, účetnictví atd.
  - Obchod a maloobchod: prodej zboží a služeb přímému zákazníkovi
  - Zdravotní péče: lékařství, stomatologie, farmacie, klinické zkoušky atd.
  - Vzdělávání: školství, výuka jazyků, odborné kurzy atd.
  - Doprava: letecká, pozemní a vodní doprava
  - Telekomunikace a informační technologie: internet, mobilní sítě, programování, IT poradenství atd.

Geografie služeb

- Zkoumá, jaký vliv mají urbanizace, migrace, globalizace a technologický pokrok na služby a jejich geografické rozložení
  - Například vysokorychlostní internet a mobilní technologie umožnily rozšíření mnoha služeb do odlehlých oblastí a přispěly k výraznému rozvoji e-commerce.
  - Urbanizace a migrace pak ovlivňují rozmístění služeb v různých městských oblastech a regionech.
- Výzkum v oblasti geografie služeb se zaměřuje také na faktory, které ovlivňují konkurenci mezi různými poskytovateli služeb a na to, jakým způsobem mohou firmy a státy optimalizovat své služby a zlepšit konkurenceschopnost na trhu

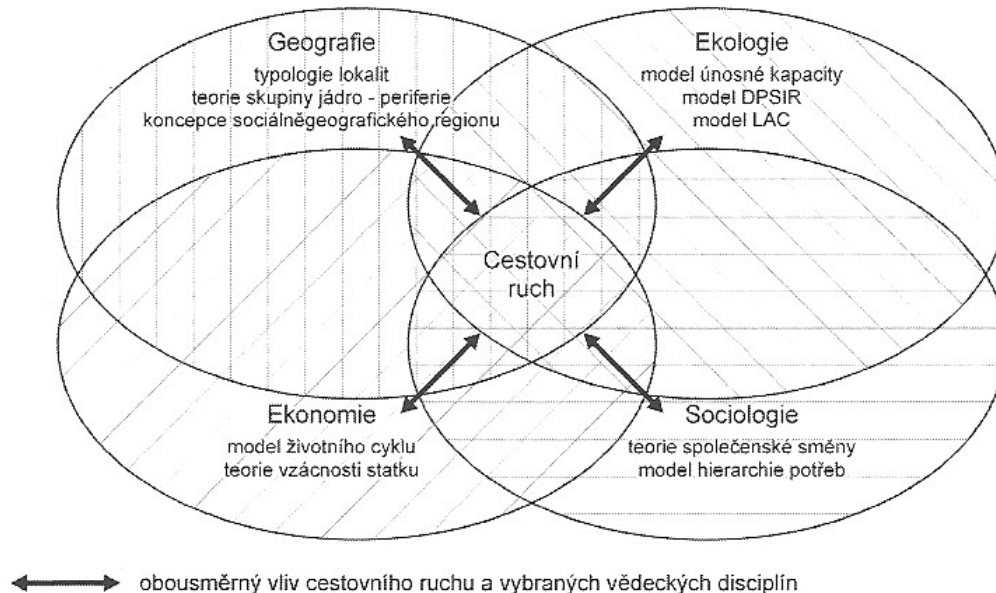
Cestovní ruch – obecná a regionální geografie turismu

Geografie cestovního ruchu

- Mnoho definic, ale obecně zkoumá:
  - Prostorové interakce CR-krajina
  - Vztah činitelů, zákonitostí a rozvoje CR
  - Rozšíření destinací
  - Předpoklady (determinanty) prostorového rozmístění s aspekty na globální, regionální a lokální úrovni
- GCR = součást humánní geografie
  - Provázanost na další geografické disciplíny
- Ekonomické prizma = regionální pasportizace
- Geografické prizma = prostorové interakce

Syntetická věda (FG a HG)

OBR. 8.2 SCHÉMA INTERDISCIPLINARITY STUDIA VLIVŮ CESTOVNÍHO RUCHU,
RESP. TEORETICKÝCH PŘÍSTUPŮ K CESTOVNÍMU RUCHU

Geografie cestovního ruchu

- Objekt studia = atraktivita, infrastruktura, služby, aktéři CR v krajinné sféře
- Předmět studia = rozšíření CR, rozmístění, vztahy a aspekty, potenciál, zákonitosti, zvláštnosti, dynamika jevů...
- Klíčoví představitelé GCR v ČR
  - Vystoupil, Šauer, Holešínská, Seidenglanz
  - Wahla, Vaníček, Hrala, Indrová, Štýrský
  - Palatková, Pásková, Zelenka
- Inkorporace v profesních asociacích (IGU, AAG, RGS, ČGS)

Hlavní témata v GCR

<i>Pearce (1979)</i>	<i>Smith and Mitchell (1990)</i>	<i>Mitchell and Murphy (1991)</i>	<i>Pearce (1995a)</i>	<i>Hall and Lew (1998)</i>
spatial patterns of supply spatial patterns of demand geography of resorts tourist movements and flows impact of tourism models of tourist space	spatial patterns Third world tourism evolution of tourism impacts of tourism tourism research methods planning and development coastal tourism tourism accommodation resort cycles tourism concepts tourism destinations	environmental considerations regional considerations spatial considerations evolutionary considerations	tourism models demand for tourist travel international tourism patterns intra-national travel patterns domestic tourist flows spatial variations in tourism national and regional structures of tourism spatial structure of tourism on islands coastal resorts urban areas	environmental considerations regional considerations spatial considerations evolutionary considerations tourism planning urban tourism modernisation and development gender and identity place marketing and promotion globalisation and economic and cultural change sustainable development

Výzkumná témata

- Regionalizace a rajonizace
  - Vymezení a hodnocení regionů/oblastí ČR
  - Turistické oblasti ČR (VaV, MMR)
  - Rajonizace v rámci kraje (krajské úřady)
- Lokalizace objektů ČR
  - Lokalizační faktory (prostorové, polohové, přírodní, ekonomické, ekologické, demografické...)
  - Urbanistické koncepce, územní plánování, regionální rozvoj

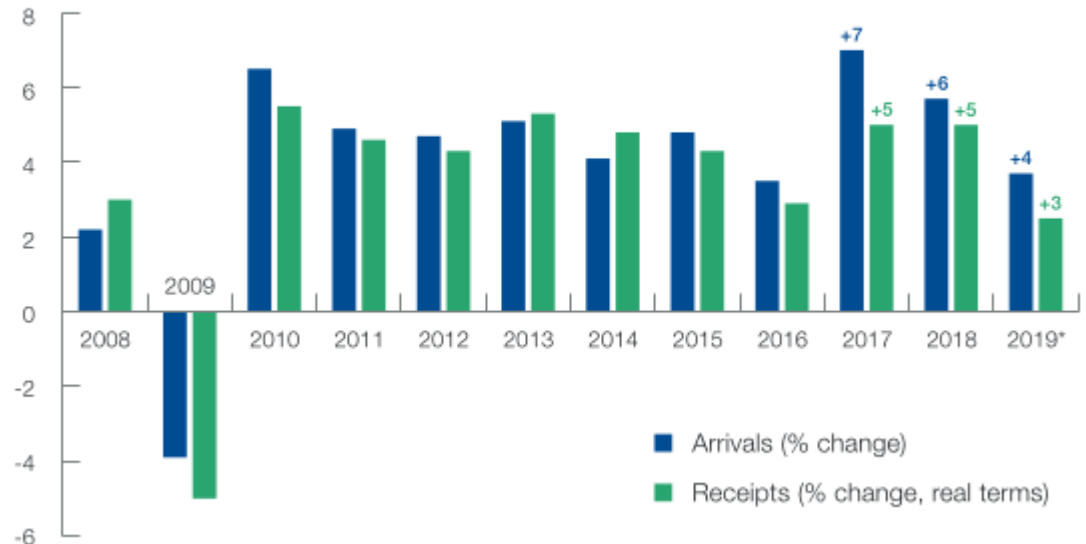
Výzkumná témata

- **Potenciál CR**
  - Primární (přírodní a kulturně-historické předpoklady)
  - Sekundární (fungující objekty infrastruktury a služeb CR)
  - Terciární (destinační management)
  - Lze kategorizovat (dle odvětví), bodovat, vztahovat k významnosti, vhodnosti
  - Svázané pojmy:
    - Kapacita CR (schopnost pojmout)
    - Únosnost CR (míra zátěže)
    - Limity CR (krajní meze)

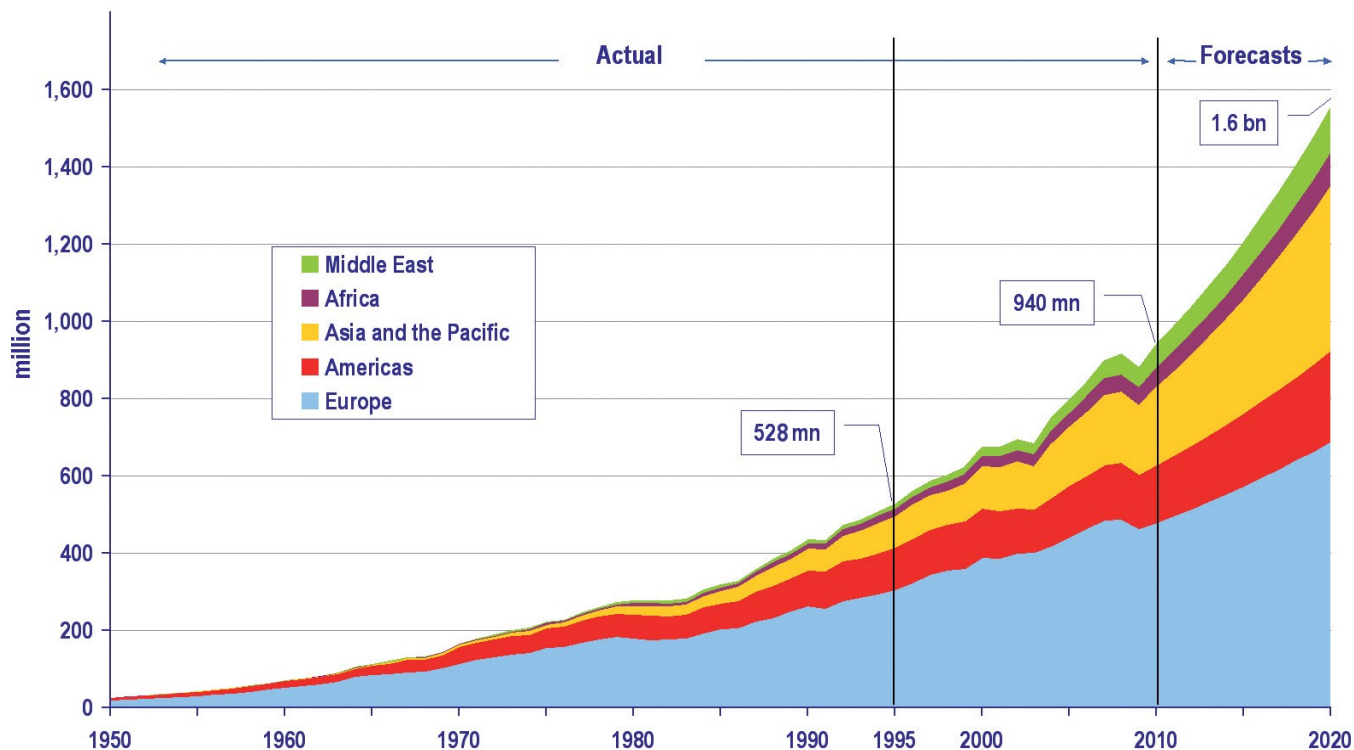
Mezinárodní cestovní ruch

- Velmi vysoká dynamika růstu
- 2000: 697 mil. účastí
- 2007: 898 mil. účastí
- 2009 – recese
- 2020: 1,6 mld. účastí (est)
- Značná regionální diferenciac

Tourism has seen continued expansion over time, despite occasional shocks, underlining the sector's strength and resilience

International Tourist Arrivals by region (UNWTO)

International tourist arrivals and tourism receipts

International tourism by (sub)region

	International tourist arrivals							International tourism receipts								
	(million)			Share (%)	Change (%)		Av. annual growth (%)	(USD billion)			(EUR billion)			Share (%)	Change (%)	
	2010	2018	2019*		18/17	19*/18		'10-'19*	2010	2018	2019*	2010	2018		2019*	18/17
World	956	1,408	1,460	100	5.7	3.7	4.8	980	1,460	1,481	739	1,237	1,323	100	5.0	2.5
<i>Advanced economies¹</i>	515	762	776	53.2	4.1	1.9	4.7	644	948	946	485	803	845	63.8	4.1	1.6
<i>Emerging economies¹</i>	441	647	684	46.8	7.6	5.7	5.0	336	512	536	253	434	478	36.2	6.5	4.3
Europe	491.2	716.3	744.0	51.0	5.9	3.9	4.7	427.5	572.4	576.4	322.4	484.7	514.9	38.9	4.9	4.5
Northern Europe	57.6	81.0	82.4	5.6	0.0	1.7	4.1	61.8	93.0	94.6	47	79	85	6.4	0.9	6.0
Western Europe	154.4	200.2	204.9	14.0	3.9	2.4	3.2	152.5	181.8	178.6	115	154	160	12.1	3.5	1.9
Central/Eastern Europe	102.2	146.5	152.8	10.5	8.6	4.3	4.6	48.3	69.0	68.7	36	58	61	4.6	8.4	1.6
Southern/Medit. Europe	177.1	288.6	303.9	20.8	7.7	5.3	6.2	164.9	228.6	234.4	124	194	209	15.8	6.7	6.9
- of which EU-27	357.6	524.2	539.4	36.9	4.6	2.9	4.7	324.3	431.7	428.8	245	365	383	28.9	3.9	3.7
Asia and the Pacific	208.2	347.5	361.6	24.8	7.2	4.1	6.3	254.3	436.5	443.2	191.8	369.6	395.9	29.9	8.8	1.1
North-East Asia	111.5	169.2	170.6	11.7	6.1	0.8	4.8	122.9	193.3	187.6	93	164	168	12.7	11.5	-3.4
South-East Asia	70.5	128.6	138.5	9.5	6.7	7.7	7.8	68.5	138.4	147.6	52	117	132	10.0	5.6	4.2
Oceania	11.5	17.0	17.5	1.2	2.8	2.4	4.8	42.8	61.1	61.8	32	52	55	4.2	6.9	5.9
South Asia	14.7	32.7	35.1	2.4	18.9	7.4	10.1	20.1	43.7	46.2	15	37	41	3.1	10.5	4.8
Americas	150.3	215.9	219.3	15.0	2.4	1.5	4.3	215.2	338.2	341.8	162.3	286.4	305.3	23.1	0.4	-0.1
North America	99.5	142.2	146.4	10.0	3.5	3.0	4.4	164.8	263.6	265.7	124	223	237	17.9	0.1	-0.9
Caribbean	19.5	25.8	26.5	1.8	0.1	2.6	3.4	23.3	32.7	34.6	18	28	31	2.3	0.7	5.1
Central America	7.8	10.8	10.9	0.7	-2.2	0.8	3.8	6.6	12.3	12.6	5	10	11	0.9	1.3	2.8
South America	23.5	37.1	35.5	2.4	1.3	-4.4	4.7	20.5	29.7	29.0	15	25	26	2.0	2.6	0.3
Africa	50.4	68.6	70.0	4.8	8.3	2.0	3.7	30.4	38.9	38.4	23.0	32.9	34.3	2.6	2.6	0.8
North Africa	19.7	24.1	25.6	1.8	11.1	6.4	3.0	9.7	10.7	11.5	7	9	10	0.8	4.7	9.6
Subsaharan Africa	30.7	44.5	44.3	3.0	6.8	-0.4	4.2	20.8	28.1	26.9	16	24	24	1.8	1.8	-2.6
Middle East	56.1	60.1	65.1	4.5	4.3	8.3	1.7	52.2	74.5	81.5	39.3	63.1	72.8	5.5	6.0	8.5

¹ Classification based on the International Monetary Fund (IMF), see the Statistical Annex of the IMF World Economic Outlook of April 2017, page 175, at www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29.

² In local currencies, constant prices.

Source: World Tourism Organization (UNWTO).

Data as of November 2020.

* Provisional data.

Globalizace a geografie ČR

- Stále více zemí a regionů se snaží čelit narůstajícím problémům spjatým s vývojem prostředí, zejména nepříznivým demografickým vývojem, růstem nezaměstnanosti a s nimi spojenými ekonomickými potížemi
  - Rozvoj cestovního ruchu → řešení problémů regionů spojených s globalizací?
- Pokračující proces globalizace propojuje cestovní ruch stále silněji se všemi oblastmi politiky, hospodářství a společnosti
- Vznik nových destinací cestovního ruchu
  - Tradiční destinace tak čelí stále silnější konkurenci
  - Výhodu mají ty destinace, které jsou v něčem jedinečné (sense of place)
- Turistické destinace se vlivem globalizačních tendencí mění
  - Mění se jejich „tvář“, architektura, nabídka produktů i životní styl a kultura místních obyvatel
- Život v destinacích je poznamenán prolínáním místních a nadnárodních vlivů
  - Silný tlak na racionalizaci a standardizaci → „placelessness“
  - Corporate Identity firem způsobuje uniformitu destinací

Geografie obyvatelstva a osídlení

Geografie obyvatelstva

- Studium prostorového uspořádání lidí, jejich migrace, rozmístění sídel a vztahy mezi obyvatelstvem a jeho fyzickým a kulturním prostředím
- Zkoumá, jak se obyvatelstvo mění v průběhu času a jaké jsou faktory, které tento proces ovlivňují.
- Zabývá se demografickými a urbanistickými výzvami, jako jsou například přemísťování lidí v důsledku změn klimatu, růst populace v chudých oblastech, rostoucí počet starších lidí a zvyšování úrovně urbanizace
  - Tyto výzvy mají vliv na globální ekonomiku a sociální stabilitu a jejich řešení vyžaduje spolupráci mezi různými zeměmi a oblastmi světa

Hlavní témata

- **Demografie:** studium populace včetně úrovně porodnosti, úmrtnosti a migrace
  - Toto zkoumání nám umožňuje porozumět tomu, jak se populace vyvíjí v různých oblastech světa a jaké faktory na to mají vliv.
- **Urbanizace:** proces, kdy se obyvatelé stěhují z venkova do měst
  - Urbanizace je důležitým tématem v geografii obyvatelstva a sídel, protože má vliv na prostorové uspořádání obyvatelstva a může mít vliv na životní úroveň obyvatel.
- **Migrace:** pohyb lidí z jedné oblasti do druhé
  - Migrace může být vnitrostátní nebo mezinárodní a může mít mnoho příčin, jako jsou například hledání práce, útěk před konfliktem nebo změna klimatu.
- **Sídelní struktura:** studium různých typů sídel, jako jsou města, městečka a vesnice.
  - Toto zkoumání nám umožňuje porozumět tomu, jak se různé typy sídel liší v závislosti na geografické oblasti a kultuře.
- **Vztah obyvatelstva k prostředí:** zkoumání vlivu lidských aktivit na fyzické a kulturní prostředí a jaké jsou důsledky tohoto vlivu na obyvatelstvo a jeho kvalitu života.

Demografie – vybraná témata

- Porodnost: studium počtu narození v populaci a faktorů, které na ni mají vliv, jako jsou vzdělání, zdraví a kultura.
- Úmrtnost: studium počtu úmrtí v populaci a faktorů, které na ni mají vliv, jako jsou zdravotní péče, životní styl a životní podmínky.
- Migrace: studium pohybu lidí mezi různými oblastmi a faktorů, které na ni mají vliv, jako jsou pracovní příležitosti, politická situace a životní podmínky.
- Stárnutí populace: zkoumání rostoucího podílu starších lidí v populaci a jeho vlivu na ekonomiku, zdravotnictví a sociální vztahy.

Demografické ukazatele – výběr

- Celková populace: celkový počet obyvatel v určité oblasti (zpravidla stát nebo region).
- Porodnost: počet nově narozených dětí v určitém časovém období na 1000 obyvatel.
- Úmrtnost: počet úmrtí v určitém časovém období na 1000 obyvatel.
- Přirozený přírůstek: rozdíl mezi porodností a úmrtností v určitém časovém období. Pokud je porodnost vyšší než úmrtnost, pak je přirozený přírůstek kladný, pokud je nižší, pak je záporný.
- Migrace: počet přistěhovalců minus počet vystěhovalců v určitém časovém období na 1000 obyvatel.
- Hustota zalidnění: počet obyvatel na jednotku plochy (zpravidla na km²).
- Průměrná délka života: průměrná očekávaná délka života při narození.
- Podíl obyvatel ve věku 0-14 let: podíl dětí ve věku do 14 let vůči celkové populaci.
- Podíl obyvatel ve věku 65 let a více: podíl starších lidí ve věku nad 65 let vůči celkové populaci.

Demografické ukazatele – výběr

- Míra přirozeného přírůstku: Rozdíl mezi počtem narozených a počtem zemřelých v určitém časovém období.
  - Tato hodnota může být kladná (pokud je počet narozených vyšší než počet zemřelých) nebo záporná (pokud je počet zemřelých vyšší než počet narozených).
- Míra imigrace a emigrace: Počet přistěhovalců a vystěhovalců na 1000 obyvatel v určitém časovém období.
- Míra urbanizace: Podíl obyvatel žijících v městských oblastech na celkové populaci.
- Průměrný věk: Střední věk obyvatelstva, tedy věk, ve kterém je polovina populace mladší a polovina starší.
- Míra plodnosti: Počet dětí, které žena v průměru porodí během svého reprodukčního věku (15-49 let).
- Očekávaná délka života při narození: Průměrná délka života, kterou by měl novorozenec očekávat, pokud by se zachovala současná úroveň úmrtnosti v populaci.
- Index stáří: Poměr počtu osob ve věku 65 let a více k počtu osob ve věku 0 až 14 let.
- Míra gramotnosti: Podíl lidí, kteří dokáží číst a psát, v populaci ve věku nad 15 let.

Urbanismus a územní plánování

Urbanismus

- Urbanismus se zabývá plánováním, rozvojem a designem městských oblastí, ať už se jedná o velká města nebo menší sídla
- Cílem urbanismu je vytvořit prostředí, které je funkční, estetické a příjemné pro obyvatele, ale také udržitelné a respektující přírodní prostředí
- Urbanismus zahrnuje různé disciplíny, včetně architektury, urbanismu, krajinářské architektury, dopravy, sociologie a geografie
  - Tento multidisciplinární přístup je nezbytný pro efektivní plánování a řízení městského rozvoje

Plánování

- Mnoho disciplín (průmysl, vzdělávání, veřejná správa)
- Územní/prostorové/regionální plánování
- Ekonomicky politický proces > technický proces
- *Town planning* (městské plánování), *urban planning* (územní plánování), *spatial planning* (prostorové plánování)
- Cílem je prostorová organizace aktivit (*land use*)

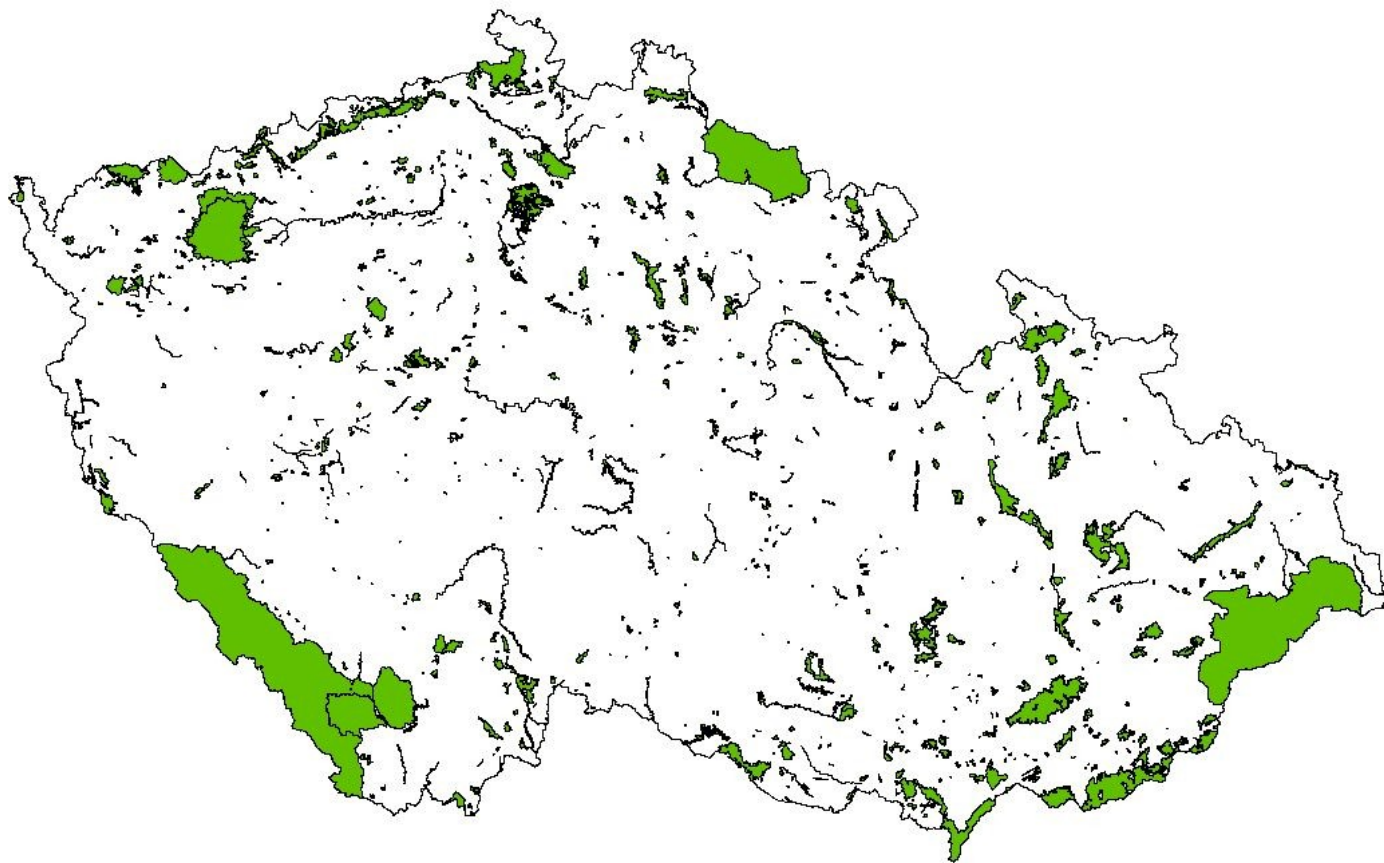

Územní příprava - nástroje

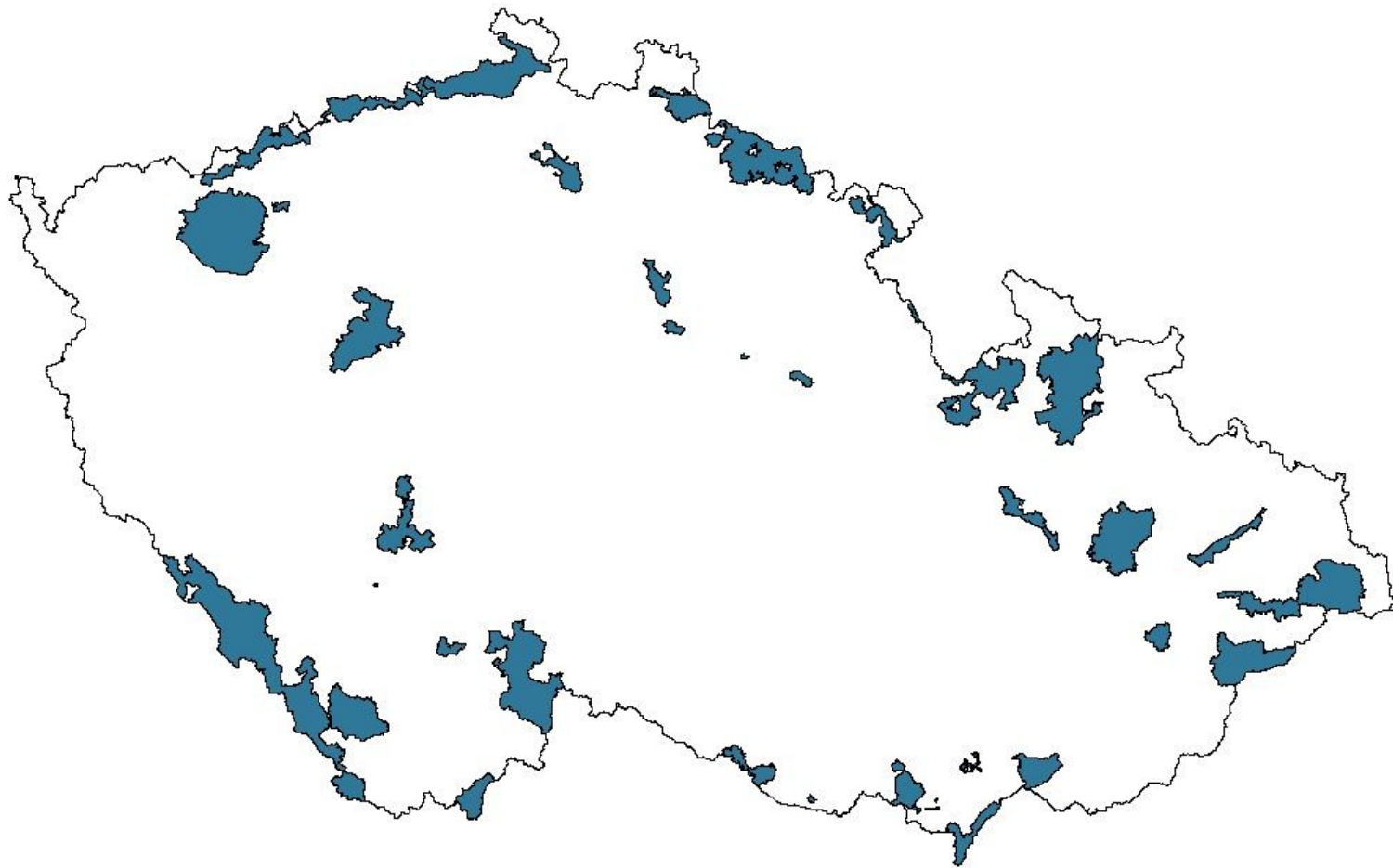
- Územně plánovací podklady (ÚPP)
  - Územně analytické podklady (ÚAP)
  - Rozbory udržitelného rozvoje území (RURÚ)
  - Územní studie
- Politika územního rozvoje (PÚR)
- Územně plánovací dokumentace (ÚPD)
  - Zásady územního rozvoje
  - Územní plán
  - Regulační plán
- Vymezení zastavěného území
- Územní rozhodnutí
- Územní souhlas
- Veřejnoprávní smlouva
- Územní opatření o stavební uzávěře / o asanaci území

Vlivy staveb na ŽP

- Hodnotí se už v žádosti → projekty s negativním dopadem na TUR (zejména složku ŽP) nejsou ani hodnoceny
- Hodnotí se i v CBA → zde nemá eliminační význam, ale výrazně snižuje bodové hodnocení
- Ovlivňuje i samotnou realizovatelnost
  - Hrozba dodatečných nákladů na ŽP
- Řeší se procesem EIA (záměry) nebo SEA (koncepce)
- Posuzování vlivů na lokality NATURA 2000

Evropsky významné lokality

Ptačí oblasti

Prvky národního/nadnárodního plánování

- Národní úroveň obsahuje směrnice a perspektivy, které nemívají prostorový charakter, nicméně usměrňují prostorové plánování na regionální a místní úrovni
- Regionální politika (národní regionální plánování) – snaží se formovat územní rozvoj pomocí strategie, která spojuje fyzické změny se sociální a ekonomickou politikou
- Plánování regionální úrovně – snaží se sladit národní regionální politiku s místními/regionálními podmínkami. Nástroje regionálního plánování jsou většinou strategické, a málokdy detailní a konkrétní.
- Fyzické plánování – plánování využití území na místní úrovni obsahující často velice detailní ustanovení týkající se land use, pozemkové politiky, vzhledu zástavby, apod.

Teorie regionálního rozvoje

Teorie reg. rozvoje

- Teorie regionálního rozvoje se zaměřuje na studium a analýzu ekonomického a sociálního rozvoje regionů
  - Jedná se o multidisciplinární oblast, která využívá poznatků z oblastí ekonomie, geografie, politologie, sociologie a dalších disciplín
- Cílem teorie regionálního rozvoje je identifikovat a analyzovat faktory, které ovlivňují rozvoj regionů, a navrhnout strategie a politiky pro podporu ekonomického a sociálního růstu v regionech
  - K tomu je nutné porozumět charakteristikám jednotlivých regionů, jako jsou geografické, demografické, sociální a hospodářské podmínky
- Mezi klíčové faktory ovlivňující regionální rozvoj patří infrastruktura, investice do vzdělání a výzkumu, přístup k financování, politické a institucionální rámce a dostupnost pracovních sil
  - Tyto faktory mohou být různé v závislosti na konkrétních regionech a je třeba je analyzovat a porovnat v rámci jednotlivých regionů

Metodologický základ

- Pozitivismus
- Postpozitivismus a odvozené směry
  - Kritický racionalismus, falzifikace
  - Koncept paradigmat
  - Strukturalismus
  - Kritický realismus
  - Teorie strukturace
- Relativistické přístupy
  - Hermeneutika
  - Poststrukturalismus + postmodernismus

Ekonomické teorie

- Ekonomické teorie = základy reg. rozvoje (?)
  - Ztotožňování cílů regionálního rozvoje s cíli ekonomického rozvoje
  - Role státu a intervencí, důraz na makro vs. mikro, poptávka vs. nabídka
- Neoklasická teorie
- Keynesiánská ekonomie
- Neomarxismus
- Neoliberální ekonomie
- Institucionální ekonomie

Teorie regionálního rozvoje

- Neoklasické a neoliberační teorie RR
- Keynesiánské období
- Strukturalistické přístupy
- Kritickorealistické přístupy
- Institucionální směry
- Současné (eklektické) období regionální politiky

Teorie regionálního rozvoje

- Dva základní přístupy (Blažek):
  - Teorie regionální rovnováhy (konvergenční)
    - Příkladají větší význam mechanismům a procesům vedoucím k nivelizaci
  - Teorie regionální nerovnováhy (divergenční)
    - Za silnější považují procesy a mechanismy diferenciacní
- Konvergenční teorie - pracují s delšími časovými horizonty než teorie divergenční

Teorie regionálního rozvoje

- Klasifikace dle Morrise
  - Teorie pravého křídla (pravicové, liberální, ortodoxní)
    - Regionální disparity jsou běžným výsledkem ekonomických procesů v kapitalismu, jsou také běžně vyrovnávány
  - Teorie levého křídla (levicové, radikální, strukturalistické)
    - Regionální disparity jsou důsledkem kapitalistického vývoje, nejsou ale přirozené, ale podporované kapitalisty (firmami)
- Hirschman (1958) – šíření rozvoje z center (problémem rozvojových zemí není nedostatek kapitálu, ale neochota jej investovat) – proto podpora budování regionálních center
- Myrdal (1957) – teorie kumulovaných příčin – síly a procesy vedoucí k udržení/posílení disparit (změny vyvolávají další změny, co je umocňují – tržní síly vedou k prohlubování disparit)

Teorie regionálního rozvoje

- 70./80. léta – ani jeden z přístupů nelze dlouhodobě úspěšně aplikovat v praxi (disparity jsou na vnitrostátní i mezinárodní úrovni); nelze říci, co je „normální“ směr rozvoje – přílišné přecenění vnějších zdrojů rozvoje
- Alternativní pohledy na rozvoj – ekorozvoj (ecodevelopment) – Ridell (1981) – místní kontrola nad místními zdroji a jejich ochrana, rozvoj zdola – Stöhr a Taylor (1981) – využití místních zdrojů místními, (trvale) udržitelný rozvoj
- Později příklon k endogenním faktorům rozvoje (se sociálními a environmentálními aspekty), decentralizace rozhodování a řízení na nižší úrovni (důležitost místních iniciativ), základ pro regionální politiku a TRR
  - Kritika exogenního rozvoje (rozvoj nepřijde „zvenčí“)
  - Posun od ekonomických zájmů k sociálnímu blahobytu (bydlení, vzdělání, zdravotnictví“ a význam kvality života)

Teorie regionálního rozvoje

- Proměna z dílčí ekonomické disciplíny až po multiplatformitu (inspirace jak z ekonomie a geografie, tak ze sociologie nebo kulturní antropologie)
  - Jednotlivé teorie se liší jak pojetím rozvoje, chápáním rozdílů, vymezením hlavních subjektů, faktorů a mechanismů regionálního rozvoje, tak implikacemi pro (regionální) politiku
- Žádná z uvedených teorií regionálního rozvoje nedokáže spolehlivě předpovědět budoucí vývoj regionu
  - To však nemá být cílem
- Koncepce exogenního rozvoje (založená na daňových úlevách, investičních a jiných dotacích, nízkých mzdách, externích investicích apod.)
  - Vs. (vhodnější) koncepce rozvoje založeného na místních zdrojích a schopnostech (endogenní rozvoj)
    - Snaha o změnu atmosféry v regionu, vytvoření podmínek pro učení a participaci subjektů, posílení sebedůvěry, snaha vzbudit pozitivní očekávání, vytvořit síť subjektů napomáhající aktivní adaptaci atd.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Hlavní vývojové etapy regionální politiky

obecný přístup	převažující teorie regionálního vývoje	regionální politika
neoklasický (1920-1940)	teorie reg. rovnováhy (zejm. tzv. neoklasické modely)	základní idea - „dělníci za práci“, hlavní nástroje - nástroje zvyšující mobilitu pracovních sil
keynesiánský (1950-1975)	teorie reg. nerovnováhy (např. teorie kumulativních příčin, teorie pólů růstu)	„práce za dělníky“, nástroje podporující příliv investic ze soukromého i veřejného sektoru do problémových regionů (investiční dotace, relokace institucí)
neomarxistický (1970 - 1985)	teorie reg. nerovnováhy (např. teorie prostorových dělb práce)	návrhy na opatření neomarxisté neformulovali (v soc. zemích byla reg. politika velmi účinná, ale za cenu ztráty vnější konkurenceschopnosti)
neokonzervativní (1975 -)	teorie reg. nerovnováhy (např. <i>path dependence</i> , nová teorie růstu)	„podpora lokální iniciativy“, podpora malých a stř. firem, decentralizace kompetencí, deregulační opatření,
neoinstitucionální (1980 -)	teorie reg. nerovnováhy (např. teorie průmyslového okresu, teorie učících se regionů)	„spolupráce a inovace“, podpora malých a stř. firem, šíření inovací, <i>networking</i> , gradualistická proměna místních institucí, založená na učení

Blažek, J. (1999): Teorie regionálního vývoje: je na obzoru nové paradigma či jde o pohyb v kruhu? Geografie- Sborník ČGS, č.3/1999, str. 141-159.

Geografie veřejné správy

Geografie veřejné správy

- Geografie veřejné správy je oblast geografie, která se zaměřuje na vztahy mezi geografickým prostředím a veřejnou správou.
  - Jedná se o interdisciplinární oblast, která využívá poznatků z oblastí geografie, politologie, veřejné správy a dalších disciplín
- Cílem geografie veřejné správy je porozumět, jak geografické faktory ovlivňují fungování a efektivitu veřejné správy
  - Mezi tyto faktory mohou patřit geografická poloha, rozložení obyvatelstva, přírodní zdroje a další aspekty geografického prostředí.
  - Tato oblast se také zaměřuje na studium prostorových aspektů veřejné správy, jako jsou územní plánování, politické hranice, prostorová organizace a rozvojové strategie. Cílem je zlepšit koordinaci a efektivitu veřejné správy v rámci konkrétních geografických prostorů
- Geografie veřejné správy také zkoumá, jak různé geografické faktory ovlivňují procesy politického rozhodování a vytváření politik
  - Například geografická poloha může mít významný vliv na hospodářský vývoj a politickou stabilitu určitého regionu.
- Využití poznatků z geografie veřejné správy může pomoci při tvorbě politik a strategií pro řízení a správu veřejných zdrojů v různých geografických prostorech.
  - Pomocí této oblasti lze například lépe porozumět, jakým způsobem se geografické faktory projevují v různých oblastech a jakým způsobem mohou být tyto faktory využity k podpoře udržitelného rozvoje a správě veřejných zdrojů.

Geografie veřejné správy – témata k diskusi

- Úvod do problematiky veřejné správy - vymezení, funkce, rozdělení; regionální politika a její implikace pro veřejnou správu
- Základy veřejné správy – charakter a základní pojmy, ústavní organizace veřejné správy v ČR, ústřední správa ČR, právní stát a občanská společnost
- Veřejná služba - organizace, kompetence, geografická disperze institucí; agentury na podporu regionálního rozvoje a inovací
- Informační zdroje a databáze veřejné správy, legislativa ve veřejné správě, inovační technologie a práce s prostorovými daty s participací veřejnosti (OpenStreetMap atp.)
- Transformace a modernizace veřejné správy – New Public Management, E-Government (a digitalizace veřejné správy), otevřená data
- Prostorové plánování a agenda stavebního úřadu – nástroje, procesy, implikace, zapojení veřejnosti
- Financování obcí, rozpočtové určení daní
- Územní veřejná správa – obce a vyšší územní samosprávné celky
- Zákon o státní službě
- Veřejná správa v evropských státech (I., „staré členské státy EU“ = EU-15)
- Veřejná správa v evropských státech (II., post-socialistické státy)
- Územně-správní členění ČR – vývoj, reforma a současný stav

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Regionalistika a teritoriální studia

Regionalistika

- Regionální studia se zaměřují na studium geografických oblastí, které jsou charakterizovány společnými rysy, jako jsou například společná kultura, historie, ekonomika a politický systém
- Regionální studia mohou být aplikována na různé úrovně, od malých komunit až po celé kontinenty

Teritoriální studia

- Teritoriální studia se zaměřují na studium teritoriálních otázek, jako jsou například územní plánování, geografie, environmentální studie, regionální rozvoj, doprava a infrastruktura
- Teritoriální studia často využívají interdisciplinární přístup, aby porozuměly vztahům mezi různými oblastmi, jejich prostorovým uspořádáním a vlivu na společnost

Základní literatura

- BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020, 363 s. ISBN 978-80-246-4584-1
- CLOKE, Paul J., Phil CRANG a Mark GOODWIN, ed. Introducing human geographies. 3rd ed. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge, 2013, xxviii, 1055 s. ISBN 9780415826631.
- DEBIE, Franck. Géographie économique et humaine. Paříž: Presses Universitaires de France, 1995. 816 s. ISBN 978-2130496670.
- FOUBERG, Erin Hogan, Alexander B. MURPHY a Harm Jan DE BLIJ. Human geography: people, place, and culture. 11th edition. Hoboken: Wiley, [2015], xxii, 420 s. ISBN 9781118793145.
- HAMPL, Martin. Realita, společnost a geografická organizace: hledání integrálního řádu. Praha: DemoArt, 1998. 110 s. ISBN 80-902154-7-5.
- ŠOTKOVSKÝ, Ivan. Socioekonomická geografie (prostředí lidské činnosti). Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2012. 206 s. ISBN 978-80-248-2624-0.
- WERLEN, Benno. Sozialgeographie. Eine Einführung. Stuttgart: UTB, 2004. 400 s. ISBN 978-3825219116.
- TOUŠEK, Václav; KUNC, Josef; VYSTOUPIL, Jiří a kol. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-114-4.

Doporučená literatura

- DUŠEK, Jiří. Politiky a strategie pro regionální a udržitelný rozvoj v místním kontextu. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. ISBN 978-80-7556-103-9.
- MILLION, Angela, Christian HAID, Ignacio CASTILLO ULLOA a Nina BAUR, ed. Spatial transformations: kaleidoscopic perspectives on the refiguration of spaces. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2022. The refiguration of space. ISBN 978-0-367-47720-2.
- MOLEMA, Marijn a Sara SVENSSON, ed. Regional economic development and history. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. Regional studies association. ISBN 978-1-03-208754-2.
- RAUHUT, Daniel, Franziska SIELKER a Alois HUMER. EU cohesion policy and spatial governance: territorial, social and economic challenges. Cheltenham, Gloucestershire: Edward Elgar Publishing, [2021], 320p. Elgar studies in planning theory, policy and practice. ISBN 9781839103582.